

Asia: Suomen Afrikka-strategia

Suomalaiset kehitysjärjestöt Fingo ry pitää myönteisenä ja tärkeänä, että Suomi linjaa strategisesti toimintaansa Afrikan kanssa. Strategian toivotaan tuovan johdonmukaisuutta sekä Suomen ja Afrikan väliseen yhteistyöhön, Suomen ja EU:n Afrikka-linjauksiin ja sopimuksiin että valmisteilla olevaan kehityspolitiikan ylivaalikautisiin periaatteisiin. Fingo kiittää siitä, että kansalaisjärjestöjä kutsuttiin strategian työstämiseen liittyviin työpajoihin ja muuhun vuoropuheluun.

Suomen Afrikka-strategian lähtökohdiksi on asetettu selkeitä tavoitteita. Strategian tulisi:

- asettaa Suomen Afrikka-politiikalle realistiset, mutta kunnianhimoiset tavoitteet ja määrittää konkreettisia toimia niiden saavuttamiseksi
- linjata rajallisesta määrästä Suomen Afrikka-politiikan painopisteitä Suomen ja Afrikan maiden yhteisten intressien pohjalta,
- painottaa erityisesti poliittisten ja taloudellisten suhteiden vahvistamista tavoitteiden saavuttamiseksi sekä
- laajentaa suhteita kehitysyhteistyöstä muuhun yhteistyöhön, huomioiden kuitenkin kehitysyhteistyön osana kokonaisuutta.

Näiden tavoitteiden toteutumiseksi Fingo nostaa esiin seuraavia niin yleisiä kuin yksityiskohtaisempiakin kommentteja.

Fingon kommentit:

- **Kestävän kehityksen Agenda 2030:n ja sen johdonmukainen toteuttaminen tulee olla lähtökohta ja läpileikkaava periaate koko Suomen Afrikka-strategialle, myös taloutta ja kauppaa koskevalle kumppanuudelle.** Työpajoille jaetussa taustadokumentissa Agenda 2030 on jäänyt vähälle huomiolle ja mm. kaupan ja talouden yhteydessä sitä ei mainita lainkaan.
- **Strategian lähtökohtana tulee olla politiikkajohdonmukaisuus ja sen tulee huomioida eri osa-alueiden väliset yhteydet toisiinsa, muistaa kestävän kehityksen ympäristölliset, sosiaaliset ja taloudelliset ulottuvuudet sekä priorisoida painopisteet ilmaston, tasa-arvon ja ihmisoikeuksien näkökulmasta.**
- Suomen Afrikka-strategia ei ole kehityspoliittinen linjaus. **On kuitenkin tärkeää varmistaa, että se on johdonmukainen suhteessa Suomen kehityspoliittisiin tavoitteisiin ja painopisteisiin.** Suomen kauppasuhteet tarvitsevat menestyäkseen vakaita ja hyvinvoivia yhteiskuntia ja politiikkajohdonmukaisuus mahdollistaa maiden kokonaisvaltaisen kehityksen. Suomen kehitysyhteistyön päätavoitteena on köyhyyden poistaminen ja eriarvoisuuden vähentäminen sekä sukupuolten tasa-arvo, yhdenvertaisuus, ilmastokestävyys ja vähäpäästöinen kehitys. Oikein toteutetulla

kauppa- ja talouskumppanuudella taas voidaan edistää kestävästä kehitystä ja tukea kehityspoliittisia tavoitteita.

- **Strategian tulee perustua päivitettyyn kuvaan Afrikan moninaisuudesta.** Mantereella on 55 maata, jotka ovat sekoitus erilaisia kulttuureja ja kieliä, eriasteisia demokratioita, eri tahtia kasvavia talouksia ja jossa asuu maailman nuorin väestö. Suomen on tärkeää luoda ja vahvistaa Afrikan maiden omia kyvykkyyksiä, kykyä toisaalta kehittyä ja hyödyntää sekä kestää erilaisten megatrendien tuomia paineita.
- **Suomen ulkopoliittikka on ihmisoikeusperustaista, mikä tarkoittaa ihmisoikeusvaikutusten arviointia kaikessa ulko- ja turvallisuuspoliittisessa toiminnassa.** Se nostaa kaikkein heikoimmassa asemassa elävien yksilöiden ihmisoikeuksien toteutumisen toiminnan päämääräksi ja mahdollistaa heidän aktiivisen osallistumisensa omien oikeuksiensa edistämiseen.
- Strategian tulee **perustua tasavertaiseen kumppanuuteen.** Huolimatta siitä, että Suomella on kansallisia intressejä, strategian lähtökohtana tulee olla Afrikan maiden omat tarpeet ja intressit, ja ne tulee avata strategiapaperissa. Vastaamalla näihin tarpeisiin Suomi pystyy tekemään strategisia valintoja, hyödyntämään vahvuuksiaan ja osaamistaan sekä kohdentamaan rajalliset resurssinsa **ollakseen kokoaan suurempi myös Afrikassa.**
- Laaja-alainen sosiaalinen kehitys on edellytys eriarvoisuuden vähentymiselle ja yhteiskuntien vakaudelle ja kehitykselle. Linjatessaan politiikkaansa Agenda2030-ohjelman mukaiseksi, on Suomi samalla sitoutunut **eriarvoisuuden vähentämisen politiikkaan ja se tuleeekin lisätä yhdeksi Afrikka-strategiansa tavoitteeksi.** Yksi Afrikan mantereiden suurista haasteista on **taloudellinen eriarvoisuus**, jota COVID-19 pandemia on kärjistänyt entisestään. Kuilu rikkaiden ja köyhien välillä kasvaa jatkuvasti. Afrikan kolmen rikkainta miljardööriä omistaa enemmän varallisuutta kuin pienempituloinen 50% koko Afrikan väestöstä eli 650 miljoonaa ihmistä¹. Tästä joukosta yli 400 miljoonaa ihmistä elää äärimmäisessä köyhyydessä eli alle 1,90 dollarilla päivässä. **Suomi yhtenä maailman tasa-arvoisimmista maista voi olla Afrikan maille tärkeä kumppani eriarvoistumiskehityksen hillitsemisessä.** Keinoja eriarvoistumiskehityksen hillitsemiseksi ovat mm. panostaminen verotusjärjestelmiin, julkisiin palveluihin ja sosiaaliturvaan. On tärkeää, että Suomi tekee yhteistyötä sekä kahdenvälisesti että kansainvälisissä järjestöissä tukeakseen Afrikan maita näissä toimissa.
- **Sukupuolten välisellä tasa-arvolla on merkittävä rooli eriarvoisuuden vähentäjänä sekä yhteiskuntien vakauden, rauhan ja kehityksen edellytyksenä.** Suomen Afrikka-strategian tulee tavoitteellisesti edistää tasa-arvoisia yhteiskuntarakenteita ja eriarvoisuuden vähentämistä. Sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen tulee olla läpileikkaavana kaikissa neljässä Suomen painopisteessä.
- Strategian on tärkeää myös **vahvistaa ja tukea Pariisin ilmastopimuksen toimeenpanoa, torjua köyhyyttä ja eriarvoisuutta sekä edistää ihmisoikeuksia.**

Kommentit koskien neljää osa-aluetta

1. Ilmasto, ympäristö ja luonnonvarat

Ilmastonmuutoksen vaikutukset näkyvät maailmanlaajuisesti. Ruoka- ja vesiturva heikkenee, äärimmäiset sääilmiöt yleistyvät, elinkeinot tuhoutuvat, konfliktit lisääntyvät ja kokonaiset alueet muuttuvat asuinkelvottomiksi. Siksi **on erityisen tärkeää, että Suomi kantaa ilmastovastuunsa ja antaa tukensa etenkin kaikkein köyhimmille ja hauraimmille maille.**

Ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi sekä vahinkojen ja menetysten korvaamiseksi tarvitaan monenlaisia ratkaisuja, joita tulee kehittää yhteistyössä eri toimijoiden kanssa paikallisesti.

Ilmastonmuutos vaikuttaa erityisesti haavoittuvien ryhmien kuten naisten, lasten ja vammaisten arkeen. Suomella on paljon annettavaa ja pitkäaikaista kokemusta tasa-arvon kysymyksissä. Tätä työtä tulee jatkaa tulevaisuudessakin myös Afrikassa.

Maailmanlaajuista ilmastotyötä ohjaa Pariisin sopimus. Tekemällä tiivistä yhteistyötä kumppaneiden kanssa, voimme yhdessä edistää Pariisiin sopimuksen toimeenpanoa. Suomi voi jakaa kokemuksiaan ja osaamistaan ilmastokestävien ratkaisujen löytämiseksi sekä tarjota teknistä ja rahallista tukea paikallisten ratkaisujen rakentamiseksi. Suomen kansainvälistä ilmastotyötä rahoitetaan kehittyviin maihin kohdistuvan ilmastorahoituksen kautta. Tällä hetkellä Suomen ilmastorahoituksesta puuttuvat selkeät kriteerit ja seuranta ei ole avointa. Suomi on sitoutunut osoittamaan köyhien maiden ilmastotoimiin uutta rahoitusta kehitysyhteistyövarojen lisäksi.

Suomen ilmastorahoituksen tason kasvattaminen ja kriteeristön kehittäminen ovat oleellinen osa Suomen ja Afrikan yhteistyötä ilmastomuutoksen, ympäristön ja luonnonvarojen osalta. Selkeillä rahoituskriteereillä Suomi voi varmistaa, että ilmastomuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseen tarvittavat resurssit ovat käytettävissä siellä, missä niitä eniten tarvitaan.

Ilmastonmuutos on uhka tulevaisuuden ruoantuotannolle, ja se vaikuttaa jo nyt ruokajärjestelmiin myös Afrikassa. Erityisen haavoittuvassa asemassa ovat maatalous ja köyhien maiden pienviljelijät. **Ruokajärjestelmiä kehittämällä edistämme kokonaisvaltaisesti ruokaturvaa ja lisäämme tasapuolisesti ihmisten hyvinvointia, unohtamatta luonnon monimuotoisuutta ja ilmastokestävyyttä.**

Suomen tulee nostaa merkittävästi suoraa tukeaan **luonnontilaisen ympäristön suojeluun** ja tukea toimintaa, joka ylläpitää nykyistä suojelualueiden verkostoa, koska niihin kohdistuu merkittävä kasvava paine luonnonvarojen käytölle.

2. Koulutus, tutkimus ja osaaminen

Koulutuksella on potentiaalia toimia joko eriarvoisuuden kasvattajana tai sen tasoittajana. Suomella on oman kokemuksensa ja historiansa perusteella erityistä syytä suhtautua koulutukseen eriarvoisuutta lieventävänä tekijänä ja tämän tulisi näkyä vahvasti myös Afrikka-strategiassa.

Aktiivisen kansalaisuuden ja demokratian perusteet opitaan kouluissa. Oikeus osallistua ja oikeus tulla kuulluksi vahvistaa paikallista kansalaisyhteiskuntaa ja demokratian edellytyksiä. Suomalaisen koulutusjärjestelmän ytimessä on yhdenvertainen ja inklusiivinen koulutusjärjestelmä,

ihmisarvon ja laaja-alaisen sivistyksen kunnioittaminen sekä opetuksen ja tutkimuksen vapaus. **Tämä tukee myös ulkopolitiikkamme arvopohjaa ja on hyvä ohjenuora myös kaupallistaloudelliselle yhteistyölle.**

Koulutuksen, tutkimuksen ja osaamisen kehittämisen kytkeminen kestäväen kehityksen tavoitteisiin ja eriarvoisuuden vähentämiseen on syytä tehdä strategiassa huolella. Miten taataan, että esimerkiksi kaupallisilla koulutusvientialoiteilla ei entisestään edistetä eriarvoisuuden kasvua maiden välillä ja erityisesti maiden sisällä? Kaupallisen vaiheen tukemisessa ja koulutusvientiä suunniteltaessa on erittäin tärkeä varmistaa, että toimilla tuetaan kohdemaan kokonaiskehitystä. Agenda 2030 läpileikkaava periaate on, että ketään ei jätetä kehityksestä jälkeen.

On hyvä luoda yhteinen käsitys siitä, mitä tarkoitetaan eettisellä, ihmisoikeusperustaisella ja kestäväällä ja vastuullisella liiketoiminnalla koulutuksen saralla. Fingo katsoo, että se tarkoittaa esimerkiksi sitä, että teknologiset ratkaisut eivät saa lisätä eriarvoisuutta ja että koulutus tunnustetaan ihmisoikeutena. Eettisyyttä ei tule typistää maabrändin osaksi.

Koulutuksen tavoitteena on vahvistaa ihmisten mahdollisuuksia hyvään elämään. Laadukas koulutus tuottaa aktiivisia kansalaisia, joilla on tietoa, taitoa ja motivaatiota rakentaa yhdessä globaalisti kestävää tulevaisuutta. **Kestävää kehitystä tulee lähestyä kokonaisvaltaisesti ja globaalisti. Kyse ei ole vain teknisistä ratkaisuista vaan systeemitason muutoksista, joiden toteutumista koulutuksella, kasvatuksella ja tiedon lisäämisellä voidaan merkittävästi edistää.** Siksi strategiassa on tärkeää huomioida kestäväen kehityksen osaaminen ja globaalit kansalaistaidot kattavasti ja mahdollistaa osaamista kaikille ihmisille iästä, ominaisuuksista, varallisuudesta tai asuinpaikasta riippumatta.

Tulevaisuuden taitojen oppimisessa on tärkeää siirtää teknologista osaamista Afrikkaan. Tällä hetkellä mm. tekoäly antaa entistä suurempia mahdollisuuksia luoda arvoa ja hallita tietoa, mutta hyödyt niistä valuvat pääsääntöisesti muutamille kärkikastin yrityksille ja maille. Siten tietotekninen kehitys ei kuitenkaan näytä tasaavan köyhimpien ja rikkaimpien maiden välisiä eroja. Yhteiskehittämisen tulisi osaltaan tähdätä tämän kuilun kaventamiseen. **Erityisen tärkeää on muistaa vastavuoroisen oppimisen periaate koulutuksen saralla.** Esimerkiksi maahanmuuttajien koulutuspolkujen tai tyttöjen STEM-kiinnostuksen kasvattamisessa meillä on vielä paljon opittavaa.

Naisten ja nuorten tukeminen on tärkeää huomioida myös strategiassa, esimerkiksi korkeakoulujen välisissä vaihto-ohjelmissa luodaan suhteita myös tulevaisuuden päättäjiin.

3. Rauha ja turvallisuus

Paikallistomisteisuus, kapasiteetin vahvistaminen ja paikallislähtöisten ratkaisujen tukeminen ovat keskeistä kestäväen rauhan edistämisessä.

Rauhantyon, kehitysyhteistyön ja humanitaarisen avun jatkumo tulee kirjoittaa osaksi Afrikka-strategiaa, tämä liittyy myös kokonaisvaltaiseen kriisinhallintaan: ilman rauhaa ja vakautta ei käy kauppakaan. Suomen tulee strategiassaan edistää **naisten ja nuorten osallistamista rauhanprosesseihin** ja ylipäätään yhteiskunnan kehittämiseen, kuten demokratian edistämiseen. Inklusiivisuus on useasti suurin haaste rauhanprosesseissa ja siksi siihen tulee kiinnittää erityistä huomiota.

Paikallisen kansalaisyhteiskunnan vahvistaminen on tärkeää yhteiskunnallisen vakauden ja demokratiakehityksen edistämiseksi, kansalaisjärjestöjen välinen yhteistyö rakentaa vakaata yhteiskunnallista pohjaa. Kestävän rauhan rakentaminen täytyy tehdä inklusiivisesti; yhteydet hallituksen lisäksi myös kansalaisyhteiskuntaan ja maantieteelliseen kattavuuteen ovat tärkeitä. Suomen tulee kieltää asevientitotaa käyviin Afrikan maihin ja tämä tulee kirjata selvästi strategiaan.

Suomen tulee lähteä strategiassa **Whole of society -ajattelusta** – jokainen rauhanprosessi on erilainen, joskus tarvitaan enemmän naisten tai nuorten osallistumista, mutta konfliktitilanteen konteksti on tärkeää ymmärtää.

4. Kauppa ja talous

Kauppaa ja taloutta käsittelevä kokonaisuus lähtee vahvasti liikkeelle Suomen kansallisista intresseistä ja suomalaisten yritysten kaupallisista vientimahdollisuuksista Afrikan mantereella. Tämä ajattelu ei edusta Agenda2030 kumppanuushenkeä, eikä Afrikan maiden vahvaa halua siirtyä pois avun vastaanottajista yhdenvertaisiksi kumppaneiksi, joiden lähtökohtia ja intressejä kunnioitetaan ja kuullaan. Tämä on syytä ottaa huomioon strategian lähtökohdissa, jotta Suomi olisi uskottava ja haluttu kumppani Afrikassa. Suomen Afrikka-strategian tulee vahvistaa **sellaista taloudellista kehitystä, joka aidosti edistää ihmisten hyvinvointia sekä kunnioittaa ympäristön kantokykyä.**

- Kaikkiaan **Suomen Afrikka-strategiaa tulisi rakentaa johdonmukaiseksi suhteessa YK:n Agenda 2030 kestävän kehityksen tavoitteisiin ja periaatteisiin ja varmistaa, että strategia on kaupan ja talouden osalta johdonmukainen Suomen kehityspoliittisten linjausten ja tavoitteiden kanssa.** Tällä hetkellä strategia ei tunnista mahdollisia ristiriitoja taloudellisten intressien ja kehityspoliittisten tavoitteiden välillä, eikä myöskään esitä, millaisin mekanismein ja toimin johdonmukaisuus varmistetaan.
- **Lisäksi kaupan ja talouden osiossa pitäisi kiinnittää suomalaisten yritysten ohella huomiota myös muihin toimijoihin sekä huomioida paremmin yksityisen sektorin toimijoiden moninaisuus.** Esimerkiksi olisi tärkeää tunnistaa kansalaisjärjestöjen ja yritysten yhteistyöpotentiaali sekä erilaisten sosiaalisten yritysten, reilun kaupan yritysten sekä muiden kestävien ja inklusiivisten edelläkävijäyritysten merkitys kestävän kehityksen rakentajina.
- **Kaupan ja talouden kohdalla on tärkeää tunnistaa maiden sisällä olevat eriarvoisuudet ja alueiden väliset kehityksen erot.** Huolimatta siitä, että monien maiden taloudet ovat kasvaneet merkittävästi (ennen pandemiaa), näissä maissa on alueita, joissa ihmiset eivät ole kasvun piirissä vaan elävät yhä köyhyysrajan alapuolella, peruspalveluiden ollessa tavoittamattomissa. **Kauppa ja talous voivat kehittyä ja kasvaa kestäviksi vain, jos samaan aikaan kohdennetaan resursseja heikoimmassa asemassa olevien ihmisten oikeuksien edistämiseen tukemalla kehitysyhteistyötä, kansalaisjärjestöjen työtä ja kansalaisyhteiskuntaa.** Kaupan ja talouden näkökulmasta on tärkeää, että Suomi kantaa globaalia vastuutaan ja pitää kiinni sitoumuksistaan kasvattaa kehitysyhteistyömäärärahoja.
- Afrikka-strategian tavoitteena tulee olla **ihmisarvoisten työpaikkojen luominen sekä vastuullisen yritystoiminnan edistäminen.** Yritystoimintaa tulee arvioida selkeillä ja tiukoilla ihmisoikeusvaikutuskriteereillä ja edellyttää niitä noudattamaan ihmisoikeusperustaista huolellisuusvelvoitetta.

- Kauppa- ja investointipolitiikassa tulee varmistaa, että Afrikan mailla säilyy **poliittinen liikkumavara oman talous- ja elinkeinopolitiikkansa kehittämiseen sekä mahdollisuus suojella ja tukea esimerkiksi paikallisia pieniä yrityksiä sekä viljelijöitä.**
- Kauppa- ja kehityspolitiikassa politiikkatoimien **vaikutuksia tulisi arvioida taloudellista vaikutuksia laajemmasta näkökulmasta ja mittareilla.** Afrikan maista löytyy esimerkkejä, joissa bruttokansantuote kasvaa, mutta äärimmäisessä köyhyydessä elävien määrä ei silti laske, jopa **lisääntyy**. Esimerkiksi kauppa- ja kehityspolitiikan vaikutuksia on tarkasteltava BKT:lla mitattavan talouskasvun ohella myös sosiaalisilla ja ympäristöllisillä indikaattoreilla.
- Verot ovat avainasemassa taloudellisen eriarvoisuuden ja köyhyyden vähentämisessä sekä kaiken kaikkiaan kestäväen kehityksen tavoitteiden rahoittamiseksi. Oikeudenmukaisella ja tasa-arvoisella progressiivisella verojärjestelmällä valtiot pystyvät jakamaan yhteiskunnan varallisuutta reilummin, tasaamaan tuloeroja sekä rahoittamaan palveluita kansalaisille. Myös Afrikka-strategiassa tulee tiedostaa Afrikan maiden **veropohjan vahvistamisen merkitys** sekä **kansainvälisten toimien tarpeellisuus pääomapakojen ja yritysten aggressiivisen verosuunnittelun estämiseksi**, ja myös Afrikan maiden roolin vahvistamiseksi kansainvälisessä veropolitiikassa.

Lisätietoja. Rilli Lappalainen, johtaja, kestävä kehitys (rilli.lappalainen@fingo.fi, puh. 050-5613456).